

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το συλλογικό αυτό έργο στηρίζεται ιδίως σε εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν τον Οκτώβριο του 2016 σε ημερίδα που διοργάνωσε το ΕΚΚΕ με θέμα «Πολιτική στο διαδίκτυο, πολιτικές για το διαδίκτυο», στο πλαίσιο χρηματοδοτούμενου προγράμματος από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας. Το πρόγραμμα αφορούσε τη μελέτη των κοινωνικών επιπτώσεων και τις δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, του αστικού σχεδιασμού, της καινοτομίας και των διαδικτυακών υποδομών.

Με τις όποιες ιδιαιτερότητες και διαφοροποιήσεις που οπωσδήποτε οφείλονται στη σωρευτική επενέργεια των προηγούμενων εξαρτημένων διαδρομών (path dependences), η Ελλάδα πλέον συγκαταλέγεται – εντάσσεται (και) στον τύπο της κοινωνίας της πληροφορίας έχοντας, παράλληλα, να διανύσει αρκετά μεγάλο διάστημα ακόμη. Βαθμυδόν, η χρήση του διαδικτύου και η πρόσβαση σε ψηφιακές υποδομές στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αυξάνει και, παρά το εξακολουθητικά υψηλό κόστος της ευρυζωνικής σύνδεσης, σε λιγότερο από μία δεκαετία δεν θα τίθεται τόσο ζήτημα ψηφιακού χάσματος ανάμεσα σε επιμέρους κοινωνικές κατηγορίες όσο διαφορών στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και στο είδος της χρήσης του διαδικτύου από άτομα και νοικοκυριά. Οι διαφορές αυτές μετρώνται με τη βοήθεια δεικτών, ορισμένοι εκ των οποίων σχολιάζονται στις σελίδες που ακολουθούν.

Ο κυβερνοχώρος, γενικότερα, και το διαδίκτυο, ειδικότερα, υφίστανται τόσο ως πεδία άσκησης πολιτικής και χάραξης πολιτικών όσο και ως μέσα πολιτικής και διοικητικής δράσης. Κατά την περίοδο του Web.1.0, δεν ήταν λίγοι εκείνοι που επένδυσαν «χοντρά» στο ότι μέσω του διαδικτύου και των εν γένει τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) δύναται να αρθεί το δημοκρατικό έλλειμμα σε εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα είτε με τη χρήση νέων ή καινοφανών πρακτικών πολιτικής συμμετοχής και διαβούλευσης είτε λόγω

της ψηφιακής υποστήριξης της διοίκησης στη σχέση της με τους διοικούμενους. Στην εποχή του Web.2.0, η εν λόγω υπεραισιοδοξία περιστάθηκε, καθώς στο μεταξύ αποδείχθηκε ότι το δημοκρατικό-διδραστικό δυναμικό του διαδικτύου ισοφαρίζεται, αν δεν ανατρέπεται –ενίοτε– από τις επιτηρητικές-κατεξουσιαστικές δυνατότητες που προσφέρει. Εξ ου και οι κατά καιρούς συζητήσεις για το αν το διαδίκτυο ενισχύει ή υπονομεύει τη δημοκρατία καθώς και οι προβληματισμοί γύρω από το είδος και την έκταση των ρυθμιστικών πολιτικών για τον κυβερνοχώρο.

Στο μεταξύ, βέβαια, έχουμε όλοι γίνει κατά τι σοφότεροι από την τριβή μας με τις ΝΠΕ –για τις νέες γενιές συνιστούν ήδη το καθαυτό οικο-περιβάλλον τους–, από την τυπική και άτυπη, δημόσια και ιδιωτική, γνώση που έχει αναπτυχθεί γύρω από αυτές. Σήμερα, δύο και πλέον δεκαετίες μετά από τη συστηματική εμφάνισή του, η επιστημονική γνώση γύρω από τη φύση, τις χρήσεις και τις επιρροές του διαδικτύου βρίσκεται σε πολύ υψηλότερο επίπεδο από ό,τι βρισκόταν οι γνώσεις μας για την τηλεόραση όχι μόνο κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα που διανύθηκε αλλά και ογδόντα χρόνια μετά την εμφάνιση και την καθιέρωσή της σε δεσπόζον μέσο επικοινωνίας. Η πλεονεκτική αυτή θέση οφείλεται στο γεγονός ότι, εν τω μεταξύ, οι σπουδές επικοινωνίας είχαν αναπτυχθεί πολλαπλώς και πολλαχού, με αποτέλεσμα η ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα διεθνώς να έχει καλλιεργήσει τέτοιες και τόσες ευαισθησίες ώστε εγκαίρως να ασχοληθεί με το *υπερμέσο* διαδίκτυο.

Σε διαφορετικό βαθμό, τα περισσότερα κείμενα του τόμου αυτού στηρίζονται ή/και αναφέρονται στα ευρήματα του πρώτου γύρου της έρευνας για τη χρήση του διαδικτύου στην Ελλάδα, η οποία πραγματοποιήθηκε από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ). Η έρευνα αυτή ακολούθησε το πρωτόκολλο του World Internet Project (WIP), μιας διεθνούς σύμπραξης 43 χωρών, στην οποία η Ελλάδα συμμετέχει για πρώτη φορά ως επίσημος εταίρος, μέσω του οποίου καταγράφεται η διείσδυση, οι χρήσεις και οι επιδράσεις του διαδικτύου στην οικονομία, την πολιτική και την κοινωνία γενικότερα (<http://worldinternetproject.net/#reports>). Σε συνεργασία με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα σε όλο τον κόσμο, το WIP πραγματοποιεί λεπτομερείς έρευνες, παράγει εκδόσεις, οργανώνει επίσης συνέδρια και διαθέτει τα αποτελέσματα της έρευνας σε κυβερνητικούς, πολιτικούς,

επιχειρηματικούς φορείς, σε δημοσιογράφους, εκπαιδευτικούς και κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη. Παρόμοιες μετρήσεις, με ελάχιστες, λιγότερες αλλά και ενίοτε περισσότερες μεταβλητές, γίνονται και από άλλους φορείς (π.χ. World Internet Stats, Internet Live Stats, Eurostat, World Wide Web Foundation κ.λπ.). Ένα από τα πλεονεκτήματα του WIP είναι το ότι συμπεριλαμβάνει χώρες από διαφορετικές ηπείρους, περιέχει δέσμες ερωτήσεων το περιεχόμενο των οποίων αλλάζει συχνά αναλόγως των τεχνολογικών εξελίξεων, καθώς και το ότι συνιστά μια ζωντανή ερευνητική κοινότητα με πυκνές δραστηριότητες.

Μέσω των ερευνητών και των συνεργατών του, με τον τόμο αυτό το ΕΚΚΕ εγγράφει μια παρακαταθήκη στη συγκριτική μελέτη της κοινωνίας της πληροφορίας, με βασικό μεθοδολογικό εργαλείο την έρευνα του WIP. Προς τούτο, και ως εκπρόσωπος του WIP στην Ελλάδα και την Κύπρο, θέλω να ευχαριστήσω όλους/-ες τους/-ις συναδέλφους και τους/-ις συνεργάτες/-ιδες που συμμετέχουν στην παρούσα έκδοση, καθώς και τις κυρίες Χριστίνα Φρέντζου, Ασπασία Τρευλάκη και Ειρήνη Κοσμά καθώς και τους κυρίους Απόστολο Λιναρδή και Κωνσταντίνο Βαδράτσικα για την πολύτιμη συνδρομή τους στην πραγματοποίηση της έρευνας και τη διάχυση των αποτελεσμάτων της. Εξίσου θέλω να ευχαριστήσω και την κυρία Κατερίνα Σάββα για την γραφοτεχνική επιμέλεια της έκδοσης, όπως και το Center for the Digital Future και τον διευθυντή του Jeff Cole, καθηγητή στην Annenberg School for Communication and Journalism, USC, για τη χρηματοδότησή της.

Καθηγητής Νίκος Δεμερτζής
Διευθυντής ΕΚΚΕ

Αθήνα, Φεβρουάριος 2017